IRFAN
AKADEMIYASI
ILM • TA'LIM • TARAQQIYOT

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

TABIIY FANLAR

va barqaror rivojlanish:

zamonaviy ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va amaliy yechimlar

OKTABR | TOSHKENT O'ZBEKISTON

- Biologiya va biotexnologiya
- Kimyo va kimyoviy texnologiyalar
- Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi
- Geografiya va geologiya
- Tibbiy-biologik tadqiqotlar
- Qishloq xo'jaligi va tabiiy resurslardan foydalanish

Ilm – barqaror kelajak garovi

ATOPIK KASALLIKLARNING O‘ZARO BOG‘LIQLIGI: XALQARO VA O‘ZBEKISTON TADQIQOTLARI TAHLILI

Abdumo‘minova Muzayyana Zohidjon qizi
Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti,
Stomatologiya yo‘nalishi talabasi
e-mail: muzayyanaabdumominova7@gmail.com
Jaloliddinov Sherzodbek Ikromjon o‘g‘li
Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti,
Normal anatomiya kafedrasi assistenti

Tadqiqotning dolzarbligi. Allergik kasalliklar keng tarqalgan bo‘lib, ularning ayrim turlari umumiy immunologik mexanizmlar asosida o‘zaro bog‘liq rivojlanishi mumkin. Atopik dermatit, oziq-ovqat allergiyasi, allergik rinit va bronxial astmaning bir bemorda birgalikda yoki turli yosh davrlarida ketma-ket namoyon bo‘lishi atopik kasalliklarning o‘zaro bog‘liqligini ko‘rsatadi. Ushbu holatlarning rivojlanishida irsiy moyillik, immunologik mexanizmlar, allergenlarga sensibilizatsiya hamda tashqi muhit omillari muhim ahamiyatga ega. Atopik kasalliklarning birgalikda uchrashi ularni alohida kasallik sifatida emas, balki o‘zaro bog‘liq klinik holatlar sifatida kompleks baholash zaruratini yuzaga keltiradi. Shu sababli atopik dermatit, oziq-ovqat allergiyasi, allergik rinit va bronxial astma o‘rtasidagi bog‘liqlikni xalqaro va O‘zbekiston tadqiqotlari asosida o‘rganish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqot maqsadi atopik dermatit, oziq-ovqat allergiyasi, allergik rinit va bronxial astma o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni xalqaro va O‘zbekistonda o‘tkazilgan ilmiy tadqiqotlar asosida tahlil qilish.

Material va usullar. Tadqiqot adabiyotlar tahliliga asoslandi. Atopik dermatit, oziq-ovqat allergiyasi, allergik rinit va bronxial astmaning o‘zaro bog‘liqligiga bag‘ishlangan xalqaro ilmiy maqolalar, tizimli sharhlar va meta-tahlillar, shuningdek, O‘zbekistonda bolalar va allergik kasalliklarga chalingan bemorlar orasida o‘tkazilgan tadqiqotlar

o‘rganildi. Ilmiy manbalardagi epidemiologik va klinik ma’lumotlarni umumlashtirishda tavsifiy va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi.

Natijalar. Tahlil qilingan xalqaro ilmiy ma’lumotlar atopik kasalliklar o‘rtasida o‘zaro bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi. Atopik dermatit va bronxial astma o‘rtasidagi bog‘liqlikni baholagan meta-tahlilda atopik dermatitli bemorlarda astmaning umumlashtirilgan tarqalishi 25,7%, nazorat guruhida esa 8,1% ni tashkil etgan. Atopik dermatit mavjudligi astma bilan yuqoriroq bog‘liqlik ko‘rsatkichi bilan tavsiflangan.

Atopik dermatit va oziq-ovqat allergiyasi o‘rtasida ham bog‘liqlik aniqlangan. Keng qamrovli tizimli sharh va meta-tahlil natijalariga ko‘ra, atopik dermatitli bolalarning 31,4% ida oziq-ovqat allergiyasi qayd etilgan. Shuningdek, atopik dermatitning og‘irligi ortishi bilan oziq-ovqat allergenlariga sezgirlik va oziq-ovqat allergiyasining ko‘proq uchrashi kuzatilgan. Erta yoshda oziq-ovqat allergenlariga sezgirlik boshqa atopik kasalliklar bilan ham bog‘liq. Tadqiqotlarda hayotning dastlabki ikki yilida oziq-ovqat allergenlariga sezgirlik aniqlangan bolalarda keyingi yosh davrlarida astma, ekzema va allergik rinit ko‘proq uchrashi qayd etilgan. Biroq ushbu bog‘liqlik oziq-ovqatga sezgirlik bu kasalliklarning bevosita sababi ekanligini anglatmaydi. Allergik rinit va bronxial astma o‘rtasida ham o‘zaro bog‘liqlik mavjud. Ushbu kasalliklarda yuqori va quyi nafas yo‘llarida o‘xshash allergik yallig‘lanish jarayonlari kuzatiladi. Bu holat allergik rinit va bronxial astmaning birgalikda uchrashini tushuntiruvchi “yagona nafas yo‘llari” konsepsiyasiga asos bo‘ladi.

O‘zbekistonda o‘tkazilgan tadqiqotlar ham bolalar orasida atopik dermatitning keng tarqalganligini ko‘rsatadi. Toshkent viloyatida 7-8 yoshli 5550 nafar bola ishtirokida o‘tkazilgan tadqiqotda atopik dermatit 10,5% bolada aniqlangan. Atopik dermatitli 215 nafar bola ishtirok etgan boshqa tadqiqotda esa kasallikning klinik belgilari va og‘irlik darajasi bolalarning yoshiga qarab farq qilishi qayd etilgan. O‘zbekistonlik tadqiqotchilar bolalarda allergik rinit va bronxial astmaning birgalikda kechishini ham o‘rgangan. Tadqiqot natijalarida ushbu kasalliklarning bir bemorda birgalikda uchrashi va klinik belgilari o‘rtasida bog‘liqlik mavjudligi qayd etilgan. Bu holat allergik rinit va bronxial astmani

o‘zaro bog‘liq allergik kasalliklar sifatida baholash muhimligini ko‘rsatadi. Shuningdek, O‘zbekistonda o‘tkazilgan tadqiqotlarda allergik kasalliklarga chalingan bemorlarda gul changi, maishiy va oziq-ovqat allergenlariga bir vaqtning o‘zida sezgirlik aniqlangan. Bu bir bemorda bir nechta allergen guruhlariga sezgirlik mavjud bo‘lishi va turli allergik kasalliklar birgalikda namoyon bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatadi.

Xulosa. Xalqaro va O‘zbekistonda o‘tkazilgan tadqiqotlar tahlili atopik dermatit, oziq-ovqat allergiyasi, allergik rinit va bronxial astma o‘rtasida bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi. Xalqaro tadqiqotlarda atopik dermatitli bemorlarda oziq-ovqat allergiyasi va bronxial astmaning ko‘proq uchrashi aniqlangan. O‘zbekistonda olib borilgan tadqiqotlarda esa bolalar orasida atopik dermatitning tarqalishi, allergik rinit va bronxial astmaning birgalikda kechishi hamda bemorlarning bir nechta allergen guruhlariga sezgirligi qayd etilgan. Olingan ma’lumotlar atopik kasalliklarni alohida emas, balki o‘zaro bog‘liq holatlar sifatida kompleks baholash muhimligini ko‘rsatadi. Bemorning allergologik anamnezini batafsil baholash, hamroh atopik kasalliklarni o‘z vaqtida aniqlash va individual kuzatuvni tashkil etish allergik kasalliklarni samarali boshqarishda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ravnborg, N., Ambikaibalan, D., Agnihotri, G., Price, S., Rastogi, S., Patel, K. R., Singam, V., Andersen, Y., Halling, A.-S., Silverberg, J. I., Egeberg, A., & Thyssen, J. P. (2021). Prevalence of asthma in patients with atopic dermatitis: A systematic review and meta-analysis. *Journal of the American Academy of Dermatology*, *84*(2), 471–478.

2. Christensen, M. O., Barakji, Y. A., Loft, N., Khatib, C. M., Egeberg, A., Thomsen, S. F., Silverberg, J. I., Flohr, C., Maul, J. T., Schmid-Grendelmeier, P., Halling, A. S., Vittrup, I., & Thyssen, J. P. (2023). Prevalence of and association between atopic dermatitis and food sensitivity, food allergy and challenge-proven food allergy: A systematic review and meta-analysis. *Journal of the European Academy of Dermatology and Venereology*, *37*(5), 984–1003.

3. Alduraywish, S. A., Lodge, C. J., Campbell, B., Allen, K. J., Erbas, B., Lowe, A. J.,

& Dharmage, S. C. (2016). The march from early life food sensitization to allergic disease: A systematic review and meta-analyses of birth cohort studies. *Allergy*, *71*(1), 77–89.

4. Mavlyanova, Sh. Z., Mirzakulova, Sh. N., Ismogilov, A. I., Mullakhanov, J. B., & Ibragimova, G. R. (2022). Clinical characteristics of atopic dermatitis in children in the hot climate of Uzbekistan. *Juvenis Scientia*, *8*(3), 22–30.

5. Razikova, I. S., Dustbabaeva, N. D., Baybekova, V. F., & Aydarova, N. P. (2023). Spectra of sensitization to aeroallergens in patients with allergy from the Upper Chirchik district of the Republic of Uzbekistan. *Russian Journal of Allergy*, *20*(4), 455–463.

6. Karabayev, M., Gasanova, N., Batirov, M., & Kosimova, G. (2022). Principles and constants of the golden proportion as a criterion in donosological diagnostics of the functional states of the body and in the assessment of the probability of their changes. *Norwegian Journal of Development of the International Science*, (77-1), 19-27.